

УДК: 159.923

DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2018-9-10-15>**Ольга Саннікова,**доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри загальної та диференціальної психології,
osanniland@gmail.com**Жень Чжун,**аспірант кафедри загальної та диференціальної психології,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»,
вул. Фонтанська дор., 4, м. Одеса, Україна
903843223@qq.com

СУБ'ЄКТИВНІ УЯВЛЕННЯ ПРО ОСОБЛИВОСТІ РОЗПІЗНАННЯ ЕМОЦІЙНОГО СВІТУ ІНШОЇ ЛЮДИНИ

Повідомлення спрямовано на виклад результатів дослідження ознак, за якими розпізнається емоційний світ іншої людини: емоційні переживання, почуття та їх зовнішні прояви (виразні рухи, міміка, пантоміміка, сигнали голосу тощо). Мета дослідження полягає в пошуку індикаторів, за якими різні спостерігачі суб'єктивно ідентифікують емоційні переживання (їх глибину, модальність, емоційну палітру тощо). Ця проблема охоплює широкий спектр питань: які характеристики спостерігача сприяють точному оцінюванню емоцій іншого; наскільки адекватно сприймаються зовнішні прояви емоцій; наскільки повно особа, за якою спостерігають, зовні виявляє свої емоції, наскільки вона їх контролює тощо. Для отримання інформації про провідні ознаки емоцій, їх зовнішні прояви (індикатори) застосовано метод самозвіту – написання нестандартизованого твору за темою «Розпізнавання емоцій іншої людини». В емпіричному дослідженні взяли участь група студентів педагогічного університету (55 осіб віком до 25 років) та група досвідчених психологів (12 осіб віком до 50 років). Залучення експертів (професійних психологів) зумовлено наявністю в них професійних знань предмету оцінки, їх високою кваліфікацією, багатим власним досвідом професійного спілкування та розвиненими здібностями проникати у внутрішній світ іншого, що дає можливість інтегрувати теоретичні знання й особистий практичний досвід фахівців (експертів) в області розпізнавання емоційного світу іншої людини. За результатами контент-аналізу самозвітів було виділено лінгвістичні одиниці, що описують зовнішні прояви різних емоцій особистості. Встановлено, що сприйняття й оцінка емоційних станів іншої людини здійснюються за невербальними характеристиками спілкування, психофізичними проявами, його мімічними, пантомімічними, експресивними, поведінковими ознаками, емоційними діями, голосовими засобами експресії (звук, мова) тощо. Показано, що студенти під час спостереження за іншою людиною краще ідентифікують такі формально-динамічні характеристики, як сила, тривалість, швидкість виникнення, швидкість зникнення, частота появи емоцій. Серед модальнісних характеристик емоцій студенти переважно відмічали базальні емоції: радість, горе, печаль, ненависть, страх, гнів, обурення. Аналіз відповідей психологів-експертів дозволив виявити основні дескриптори – групи семантично близьких понять таких модальностей, як радість, гнів, страх, печаль. Ці результати свідчать про яскраву й багатогранну палітру емоційних переживань самих експертів-психологів, що сприяє більш диференційованому сприйняттю та розпізнаванню емоційного світу іншої людини.

Ключові слова: емоції, розпізнавання, експресія, індикатори, виразні рухи, міміка, пантоміміка

Вступ

Необхідність вивчення цієї теми зумовлена, перш за все, її практичною значущістю. Проблема адекватного сприйняття емоційних переживань іншої людини торкається таких сфер діяльності, як менеджмент, психологія, педагогіка, публічні виступи, політика, мас-медіа, тобто ті види діяльності, у тому числі і професійної, де соціономічний аспект, взаємодія між людьми, є одним із основних. Ця проблема охоплює широкий спектр питань: які характеристики спостерігача сприяють точному оцінюванню емоцій іншого; наскільки адекватно сприймаються зовнішні прояви емоцій; наскільки повно особа, за якою спостерігають, зовні виявляє свої емоції, наскільки вона їх контролює, а, за необхідності, навмисно фаль-

сифікує тощо.

На цьому етапі дослідження нас цікавлять ознаки, за якими спостерігачі оцінюють емоційні реакції, стани, переживання іншої людини. В теоретико-емпіричних дослідженнях широко висвітлюється проблема сприйняття й оцінки станів людини за її мімікою (Барабанщиков, 2009; Саннікова, 1995; Екман, 1971; Екман, 1975); за поведінковими ознаками енергії емоцій (Бойко, 2004), за невербальними характеристиками спілкування (Лабунская, 2001; Саннікова, 2014), за звуковими, мовними, мімічними, пантомімічними, жестикуляційними засобами експресії, емоційними діями (Варій, 2007) тощо. У контексті наших інтересів цікавим є те, що такі дослідники як П. Екман, В. Фризен, С. Томкінс визначили такі

експресивні паттерни: інтерес-збудження, задоволення-радість, здивування-враження, горе-страждання, відрізка-презирство, гнів-ярість, страх-жах. Ці автори вважають, що точність і частота розпізнавання цих емоцій за виразом обличчя досить висока, при цьому, як пишуть дослідники, розпізнавання *базисних емоцій* не залежить від расових, національних, статевих, освітніх та інших особливостей спостерігача (Ekman, 1971; Ekman, 1975).

Януш Рейковський зазначає, що на формування мімічного виразу емоцій впливають три чинники: вроджені видотипові мімічні схеми, які відповідають певним емоційним станам; набуті, соціалізовані способи вияву емоцій, довільно контрольовані; індивідуальні експресивні особливості, які надають видовим і соціальним формам мімічного виразу специфічні риси, властиві лише цьому індивідові (Рейковський, 1979).

М. Й. Варій при вивченні емоційних переживань виділяє такі основні канали експресії: психомоторні засоби експресії (виразні рухи); крім жестикуляції, при сильно виражених емоціях виявляються цілісні рухові акти – емоційні дії; звукові й мовні засоби експресії; вираження емоцій у мов; стереотипи експресії, емоційне реагування як психофізіологічний стан й емоційні ситуації (Варій, 2007).

Мета дослідження полягає в пошуку індикаторів, за якими різні спостерігачі ідентифікують емоційні переживання (їх глибину, модальність, емоційну палітру тощо).

Методи дослідження

Для отримання інформації про провідні ознаки емоцій, їх зовнішні прояви (індикатори) було запропоновано написати *нестандартизований твір-самозвіт* за заданою темою «Розпізнавання емоцій іншої людини» і відповісти на два запитання: «За якими ознаками Ви розпізнаєте емоції іншого?» та «Які конкретно емоції іншого Ви розпізнаєте за допомогою спостереження?» Ми обрали нестандартизований самозвіт тому, що він знімає обмеження, які можуть бути задані в стандартизованому самозвіті та надає можливість обстеженому спиратися на свій власний досвід взаємовідносин без урахування літературних джерел.

Для цієї процедури було залучено групу студентів педагогічного університету (55 осіб віком до 25 років) та групу досвідчених психологів (12 осіб віком до 50 років). Основні вимоги, що ставилися до обстежених, полягали в тому, що, по-перше, залучалися тільки ті особи, які були зацікавлені та висловили бажання взяти участь у дослідженні; по-друге, відкритість і щирість; по-третє – вміння формулювати свої думки, і, нарешті, вміння точно письмово викладати матеріал (Саннікова, 2014). Саме тому обстежені ретельно відбиралися. Залучення експертів (професійних психологів), на відміну від групи студентів, зумовлено наявністю в них професійних знань предмету оцінки, їх високою кваліфікацією, багатим власним досвідом професійного спілкування та розвинутими здібностями проникати у внутрішній світ

іншого (Саннікова, 1995), що надає можливість інтегрувати теоретичні знання й особистий практичний досвід фахівців (експертів) в області розпізнавання емоційного світу іншої людини. Усі ці вимоги попередньо обговорювалися з кожним експертом.

Отже, з одного боку, ми отримуємо інформацію про зовнішні ознаки емоцій, за якими студенти ідентифікують емоції іншого, з другого боку – спектр індикаторів емоцій, якими користуються професіонали-психологи. Порівняння цих двох груп обстежених дозволить отримати інформацію про можливість корекції розпізнавання емоцій і шляхів його цілеспрямованого розвитку. В подібних дослідженнях обробка отриманих даних (творів-самозвітів) здійснюється за допомогою методу контент-аналізу.

К. М. Гуревич уважав, що нестандартизовані самозвіти у порівнянні зі стандартизованими наділені перевагою, що виявляється в потенційному багатстві відтінків самопису та можливостями аналізувати предмет оцінки *мовою самого суб'єкта*, а не нав'язаною йому мовою дослідників. З іншого боку, всякий контент-аналіз, на погляд Костянтина Марковича, певною мірою обмежує можливість урахування індивідуальної своєрідності обстеженого і накладає готову систему категорій, наближаючи тим самим результати, отримані цим методом, до тих, які виходять за допомогою стандартизованих самозвітів (Гуревич, 1970).

Слід зазначити, що контент-аналіз суб'єктивних звітів надасть можливість не тільки отримати інформацію про зовнішні прояви емоційних станів, переживань, за якими ідентифікуються емоції іншої людини, а й дослідити палітру емоцій, що фіксується, розпізнається на основі спостереження.

Результати дослідження

За результатами контент-аналізу самозвітів було виділено лінгвістичні одиниці, що описують зовнішні прояви різних емоцій особистості. Розглянемо дані, отримані в групі студентів, і окремо ті, які було отримано в групі професійних психологів. Розташуємо всі характеристики за частотою їх появи у творах – від більшої частоти згадування до меншої (частота згадування надана у дужках біля кожної характеристики). Така презентація результатів дозволить виявити ступінь значимості для обстежених конкретних індикаторів (Саннікова, 2014), за якими розпізнаються емоції. Контент-аналіз творів-самозвітів студентів при відповіді на перше питання «За якими ознаками Ви розпізнаєте емоції іншого?» дозволив виявити 21 лінгвістичні одиниці й згрупувати зовнішні сигнали емоцій (*характеристики-індикатори*) у такі паттерни (блоки):

1) *Психофізичні* прояви, що відмічають студенти, тобто ті, що вони можуть углядіти: почервоніння обличчя (20); бліде обличчя (18); підвищене потовиділення (5); сльози (3).

2) *Міміка обличчя*: посмішка (35); погляд (33); вираз обличчя (21).

3) *Поведінкові прояви експресії*: метушливість жестів (25); тремтіння рук (21); скутість рухів (18);

затиснуті пози (15); емоційна поведінка (14); надмірна жестикуляція (12); облизування губ (10); вчинки (9), манера (6), малорухомість (5); ступор (3).

4) Голос: тон (12); тембр (9); потужність (6).

Професійні психологи (12 осіб), у порівнянні зі студентами (55 осіб), визначили значно більшу кількість індикаторів і, відповідно, більше їх паттернів:

1) Психофізичні прояви: зміна кольору обличчя (бліде або червоне обличчя); порушення дихання (темпу, ритму, частоти, нестача повітря тощо); рівне та глибоке дихання, сльози (радості, горя, гніву, відчаю тощо); поява нервового тикку; втома, апатія, нудьга, пульс, артеріальний тиск.

2) Міміка: посмішка, впевнений погляд, вираз обличчя, нетипова міміка, приречений погляд, неспокійний погляд, виразніша ніж зазвичай міміка, часте кліпання очима, багата й адекватна міміка, стримана та нечітка міміка, утрирована міміка (демонстративні рухи бровами, очима, губами), гримаси, наліт вульгарності в міміці.

3) Пантоміміка, експресія: сміх, плач, беземоційність, бідність жестів, метушливість жестів, амплітуда, закриті пози, різкі жести, розправлені плечі, потиск плечима, широкий круг жестів, ненормативні жести.

4) Поведінка, емоційні дії: неадекватні емоційні реакції, високий темп виконаної діяльності, спрямованість рухів, швидкість рухів, темп дій, плескання в долоні, ступор, обійми (при ніжних почуттях, почуттях подяки, при співчутті тощо), нервові похитування ногами, впевненість рухів, твердий тип рукостискання, чіткість рухів, хаотичні рухи, загальна метушливість, незграбність. Ритмічно міцна, за участю рук,

хода. Скута хода, нервові рухи, рівномірна або дещо повільна хода, «човгаюча» хода.

5) Голосові засоби експресії (звук, мова): інтонація, дикція (чітка або змазана), наголос, монотонність, швидкість мовлення, звучання голосу, ясна і чітка вимова, металеві відтінки голосу, тон голосу, темп, паузи, артикуляція, адекватний вираз емоцій у голосі, лексичне багатство (лексичне різноманіття), збій у формулюванні думок, лексичні помилки, повтори, слова-паразити, обмовки, довгі паузи, тремтіння в голосі, екзальтована мова, лайливі слова, ненормативні слова і вирази.

При відповіді на друге запитання творів-самозвітів «Які конкретно емоції іншого Ви розпізнаєте за допомогою спостереження?» загалом виявлено 42 лінгвістичні одиниці. Студенти, майже всі, серед доступних для них спостереження емоційних явищ, перш за все, вказали на формально-динамічні характеристики, зокрема: силу емоційних реакцій, тривалість, швидкість виникнення та переміщення емоцій, швидкість зникнення, частоту (щільність) виникнення емоцій.

Що стосується якісних характеристик емоцій, то не завжди за їх формально-динамічними ознаками фіксуються, розпізнаються модальнісні характеристики. Це може бути пов'язано з тим, що якісні характеристики різних емоцій виявляються однаково, наприклад, сльози радості, страху, печалі, гніву, безпорадності тощо. Студенти переважно відмітили базальні емоції: *радість, горе, печаль, ненависть, страх, гнів та обурення* (див. табл. 1, пункти 1-7). Професійні психологи продемонстрували більш багату палітру емоційних переживань (див. табл. 1, пункти 1-42).

Таблиця 1

Уявлення студентів і психологів-професіоналів про емоційні переживання інших людей, які обстежені розпізнають на основі спостереження

№	Назва емоції	№	Назва емоції	№	Назва емоції
1	радість	15	задоволення	29	огида
2	горе	16	незадоволення	30	агресивність
3	печаль	17	занепокоєння	31	сором
4	ненависть	18	побоювання	32	неприязнь
5	страх	19	депресія	33	розгубленість
6	гнів	20	веселість	34	збентеження
7	обурення	21	щастя	35	жалість
8	спокій	22	дратівливість	36	байдужість
9	паніка	23	пригніченість	37	злість
10	засмучення	24	досада	38	розчарування
11	смуток	25	лють	39	роздратування
12	переляк	26	боязкість	40	переляк
13	засмучення	27	торжество	41	жах
14	хвилювання	28	туга	42	тривога

Примітка: Назва емоцій надано за частотою їх згадування від більшої до меншої частоти (за результатами контент-аналізу).

Аналіз відповідей психологів-експертів дозволив виявити дескриптори – групи семантично близьких понять (Барабаншиков, 2009). Так, стан гніву знайшов свій вираз такими визначеннями: гнів, обурення, лють,

дратівливість, агресивність, ненависть; дескриптор «страх» охоплює у своєму паттерні такі емоції: страх, жах, переляк, боязкість, побоювання, тривога. Дескриптор «радість» об'єднав визначення – радість, щастя,

задоволення, веселощі. Дескриптор «печаль» охоплює емоції: горе, смуток, печаль, засмучення, депресію. Можна виявити й інші паттерни емоцій.

Ці результати свідчать про яскраву та багатогранну палітру емоційних переживань самих експертів-психологів, що сприяє більш диференційованому сприйняттю і розпізнаванню емоційного світу іншої людини.

На цьому етапі відповідно до задач нашого дослідження ми не застосовували статистичні методи обробки даних, а підраховували лише частоти проявів певних характеристик, що нас цікавили. Вольф Соломонович Мерлін, який вивчав інтегральну індивідуальність людини, вказував на те, що математичні принципи теорії систем не можуть забезпечити пізнання індивідуальності, навіть якщо застосувати велику кількість методик і отримати 100 графіків. Математичні розрахунки не розкривають детермінацію кожної окремої індивідуальності, а лише вказують на найбільш загальні типи детермінації (Мерлін, 1977).

Висновки

1. У дослідженні здійснено спробу пошуку індикаторів, за якими різні спостерігачі суб'єктивно ідентифікують емоційні переживання (їх глибину, модальність, емоційну палітру тощо) іншої людини. Ця проблема охоплює широкий спектр питань: які характеристики спостерігача сприяють точному оцінюванню емоцій іншого; наскільки адекватно сприймаються зовнішні прояви емоцій; наскільки повно особа, за якою спостерігають, зовні виявляє свої емоції тощо.

2. Для отримання інформації про провідні ознаки

ЛІТЕРАТУРА

1. Барабанщиков В. А. Восприятие выражений лица / Владимир Александрович Барабанщиков. – М. : Изд-во Институт психологии РАН, 2009. – 448 с. (Экспериментальные исследования).
2. Бойко В. В. Энергия эмоций / Виктор Васильевич Бойко; – 2-е изд. доп. и перераб. – СПб. : Питер, 2004. – 474 с.
3. Варій М. Й. Загальна психологія. Навчальний посібник / Мирон Йосипович Варій; – 2-ге видан., випр. і доп. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 968 с.
4. Гуревич К. М. Профессиональная пригодность и основные свойства нервной системы / Константин Маркович Гуревич. – М. : Наука, 1970. – 211 с.
5. Лабунская В. А. Психология затрудненного общения: Теория. Методы. Диагностика. Коррекция: Учебное пособие для студ. Высш. Учеб. Заведений / Вера Александровна Лабунская, Юлия Александровна Менджерицкая, Елена Дмитриевна Бреус. – М. : Издательский центр «Академия», 2001. – 288 с.
6. Мерлин В. С. Об интегральном исследовании индивидуальности / Вольф Соломонович Мерлин // Проблемы интегрального исследования индивидуальности. – Пермь, 1977. – С. 7-23.

емоцій, їх зовнішні прояви (індикатори) було застосовано метод самозвіту – написання нестандартизованого твору за темою «Розпізнавання емоцій іншої людини». В емпіричному дослідженні взяли участь група студентів педагогічного університету та група досвідчених психологів. Результати контент-аналізу творів самозвітів виявив загальну картину емоційних переживань і їх зовнішніх проявів, за якими розпізнаються емоції іншої людини.

3. Встановлено, що сприйняття і оцінка емоційних станів іншої людини здійснюються за невербальними характеристиками спілкування, психофізичними проявами, його мімічними, пантомімічними, експресивними, поведінковими ознаками, емоційними діями, голосовими засобами експресії (звук, мова) тощо. Показано, що студенти при спостереженні іншої людини краще ідентифікують такі формально-динамічні характеристики, як сила, тривалість, швидкість виникнення, швидкість зникнення, частота появи емоцій. Серед модальнісних характеристик емоцій студенти переважно відмічали базальні емоції: радість, горе, печаль, ненависть, страх, гнів, обурення.

4. Аналіз відповідей психологів-експертів дозволив виявити основні дескриптори – групи семантично близьких понять таких модальностей, як радість, гнів, страх, печаль. Ці результати свідчать про яскраву та багатогранну палітру емоційних переживань самих експертів-психологів, що сприяє більш диференційованому сприйняттю і розпізнаванню емоційного світу іншої людини.

7. Рейковский Я. Экспериментальная психология эмоций / Януш Рейковский. – М. : Прогресс, 1979. – 392 с.
8. Санникова О. П. Эмоциональность в структуре личности / Ольга Павловна Санникова // – Одесса : Хорс, 1995. – 334 с.
9. Санникова О. П. Системный анализ адаптивности личности: Монография / Ольга Павловна Санникова, Оксана Владимировна Кузнецова. – Одеса : ВМВ, 2017. – 392 с.
10. Санникова О. П. Сценічні бар'єри: диференціально-психологічний підхід: Монографія / Ольга Павловна Санникова, Анастасія Олександрівна Санникова. – Одеса : ВМВ, 2014. – 238 с.
11. Ekman P. Facial affect scoring techniques: a first validity study / P. Ekman, W. Friesen, S. Tomkins // Semiotika. – 1971. – Vol. 3. – P. 37-58.
12. Ekman P. Unmasking the face / P. Ekman, W. Friesen. – N.Y. : Prentice-Hall, 1975.
13. Izard C. E. The face of emotion / C. E. Izard. – N.Y. : Appleton, 1971.
14. Plutchik R. The emotions: Facts, theories, and a new model / R. Plutchik. – N.Y. : Random House, 1962.

REFERENCES

1. Barabanshchikov, V. A. (2009). *Vospriiatie vyrazhenii litsa [Perception of facial expressions]*. Moscow: Izd-vo Institut psikhologii RAN. [in Russian].
2. Boiko, V. V. (2004). *Energiia emotsii [The energy of emotions]* (2nd, ed., rev.). Saint Petersburg: Piter [in Russian].
3. Varii, M. Y. (2007). *Zahalna psykhologhiia [General psychology]* (2nd, ed., rev.). Kyiv: Tsentri uchbovoi literatury [in Ukrainian].
4. Gurevich, K. M. (1970). *Professionalnaia prigradnost i osnovnye svoistva nervnoi sistemy [Professional competence and basic properties of the nervous system]*. Moscow: Nauka [in Russian].
5. Labunskaiia, V. A., Mendzheritskaia, I. A. & Breus, E. D. (2001). *Psikhologiia zatrudnennogo obshcheniia: Teoriia. Metody. Diagnostika. Korrektsiia [Psychology of difficult communication: Theory. Methods. Diagnostics. Correction]*. Moscow: Izdatelskii tsentr «Akademiia» [in Russian].
6. Merlin, V. S. (1977). *Ob integralnom issledovanii individualnosti [On the integral study of individuality] Problemy integralnogo issledovaniia individualnosti – Problems of the integral study of individuality.* (pp. 7-23). Perm [in Russian].
7. Reikovskii, Ia. (1979). *Eksperimentalnaia psikhologiia emotsii [Experimental psychology of emotions]*. Moscow: Progress [in Russian].
8. Sannikova, O. P. (1995). *Emotsionalnost v strukture lichnosti [Emotionality in the structure of personality]*. Odessa: Khors [in Ukrainian].
9. Sannikova, O. P. & Kuznetsova, O. V. (2017). *Sistemnyi analiz adaptivnosti osobystosti [System analysis of personality adaptability]*. Odesa: VMV [in Ukrainian].
10. Sannikova, O. P. & Sannikova A. O. (2014). *Stsenichni bariery: dyferentsialno-psykhologichnyi pidkhid [Stage barriers: differential-psychological approach]*. Odesa: VMV [in Ukrainian].
11. Ekman, P., Friesen, W. & Tomkins S. (1971). *Facial affect scoring technigues: a first validity studi. Semiotika. (Vol. 3).* (Pp. 37-58) [in English].
12. Ekman, P. & Friesen, W. (1975). *Unmasking the yace.* N.Y. : Prentice-Hall [in English].
13. Izard, C. E. (1971). *The face of emotion.* N.Y. : Appleton [in English].
14. Plutchik, R. (1962). *The emotions: Facts, theories, and a new model.* N.Y. : Random House [in English].

Olga Sannikova,

Doctor of Psychology, professor,

Head of the Department of General and Differential Psychology,

Ren Zhong,

Post-graduate student, Department of General and Differential Psychology,

South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky

4, Fontanska Doroha Str., Odesa, Ukraine

903843223@qq.com

SUBJECTIVE PERCEPTION OF PEOPLE'S EMOTIONAL STATES INTERPRETATION PECULIARITIES

The paper deals with the issue of examining signs according to which people's emotional states can be interpreted by an observer: emotional experiences, feelings and their external manifestations (expressive movements, mimics, pantomimicry, voice peculiarities, etc.). The research is aimed at searching for indicators which help observers identify people's emotions (their strength, modality, diversity, etc.). In order to obtain information about leading features of emotions and their indicators, a method of self-report (writing a non-standardized composition on the topic "People's Emotions Interpretation") has been applied. A group of pedagogical university students (n=55) and a group of experienced psychologists (n=12) have taken part in the experiment. The experts (professional psychologists) have been involved in the study because of their profound knowledge in the evaluation process, their high qualification, great experience in professional communication, which provide an opportunity to integrate theoretical knowledge and personal practical experience in the field of other people's emotions interpretation. As a result of the self-reports content analysis a number of linguistic units describing external manifestations of various emotions have been distinguished. It has been found that perception and evaluation of emotional states are performed according to nonverbal communication characteristics, psychophysical manifestations, its mimic, pantomimic, expressive, behavioral signs, emotional actions, vocal means of expression, etc. When observing other people's behavior, the students have identified such characteristics as duration, power, speed of emergence, speed of disappearance, frequency of emotions emergence. Among modal emotional characteristics, they distinguished basal emotions: joy, grief, sorrow, hatred, fear, rage. The analysis of the psychologists' compositions has made it possible to reveal basic descriptors – the groups of semantically close concepts of such modalities as joy, anger, fear, sorrow. These results are indicative of brightness and diversity of their own emotions, and this fact contributes to more differentiated perception and interpretation of other people's emotional states.

Keywords: emotions, interpretation, expression, indicators, expressive movements, mimics, pantomimicry.

Подано до редакції 12.10.2018